Cõmentarij Ambroſij chariolani Generalis Auguſtinẽ. in ſcđam regulam Auguſtini.

a Hacer ingenio vita preclarꝰ ſanctimõia plenus. Jn chriſti amore. ſuccẽſus poſtq̃ʒ eligurie agrꝭ in montes Piſanos ꝑrexiſſet. ibideq̃ʒ multꝭ fratribꝰ heremiticam vitã degentibus in vnũ collectis primã dediſſet regulã. Romam venit. ⁊ cuʒ tranſfretare voluiſſet in Aphricam apud hoſtia tiberina eiꝰ pia genitrix defuncta eſt. poſt cuiꝰ obitũ non illico. vt quibuſdam placuit. ꝓprio repetijt lares. Sed ad centũ cellas. que ciuitas ẽ ab vrbe miliario pene. xl. diſtans ſe contulit. vbi ſub ſanctiſſime trinitatis vocabulo. qđ adhuc extat monaſteriũ extruxit. Vbi preclariſſimũ de trinitate volumen edere cepit. Et hãc ſcđam. ſi quibuſdam aſſentire lʒ. cõpoſuit regulam fratribus in ibidem cõgregatis tradens obſeruandam. q̃q̃ʒ plerique dicãt his nõ niſi eã. quam apud Piſanos montes ediderat iuſſerit retinendã. Sed poſtq̃ʒ ad agros ꝓprios remeaſſet ⁊ ex patrimonio vendito. primũ in Aphrica ſancto etiã Sene valerio coadiuuante erexit monaſteriuʒ copioſe in eo fratrũ multitudini ſm̃ ſuuʒ ſanctũ propoſitum cõgregare. nondũ clericus hanc ſcđam edidit. ⁊ de eiuſdẽ ſancti Senis valerij conſenſu ⁊ auctoritate obſeruandã largitus eſt. quã ipſi fratres ſui heremitarum. e quoꝝ numero abſq̃ʒ dubio ꝓut in libro nr̃o ſeptẽ veritatum aperte lateq̃ʒ demonſtrauimꝰ ipſe Auguſtinꝰ extitit. ad illud vſq̃ʒ tempꝰ retinuerũt. Jn quo iã factus eps̃ monaſterium inſtituit clericoꝝ. ⁊ tertiam regulã ex his duabꝰ conflatã. ⁊ canonicis ⁊ heremitꝭ cõem dedit. Harum autem opinionũ. vtra verior ſit. clare ad hũc vſq̃ʒ diem compertum nõ habeo. Jd tñ certe ſcimꝰ ꝙ anq̃ʒ i Aphricam rediret ſiue ſm̃ ſtatuta prime regule. quã in monte Piſano edidit. ſiue ſm̃ precepta huius ſcđe. ſiue ſm̃ vtriuſq̃ʒ decreta in cõi ſm̃ aplicaʒ vitam cũ ſuis fratribus heremitanis in italia vixit. quod ſatꝭ vt alias cõteſtationes omittã. viri doctiſſimi ⁊ Auguſtini diſcipuli poſſidonij in illius legenda aperte verba inſinuãt cum dicit. factuſq̃ʒ preſbyter monaſteriũ intra eccleſiam mox inſtituit. ⁊ cũ dei ſeruis viuere cepit ſm̃ modum ⁊ regulam ſub ſanctis apoſtolis conſtitutã. maxime vt nemo quicq̃ʒ propriũ in illa ſocietate haberet. Sed eis eſſent oĩa cõia. ⁊ diſtribueretᷣ vnicuiq̃ʒ ꝓut opus erat. quod iã ipſe prior fecerat. dum a tranſmarinis partibus ad ſuas ꝓprias remeaſſet. Trãſmarinas partes italiã vtiq̃ʒ appellat. Jn qua ante q̃ʒ tranſmearet in Aphricam. ſm̃ regulã aplicam cum ſeruis dei vixit. qui canonici eſſe nõ potuerunt. q̃m illos non niſi poſtq̃ʒ factꝰ fuit epiſcopꝰ in eccleſia yponenſi inſtituit. Jtaq̃ʒ ſane fit. vt aut illi ſoli eſſent heremite. quibꝰ iam primã regulam dederat. aut illi quibus hanc ſcđam quã interpretandam nũc pre manibꝰ habemus inſcripſit. aut etiam vtriq̃ʒ ſimul. ⁊ ſiue in Jtalia. ſiue in Aphrica hãc ediderit. hec duo ceu in vetuſtiſſimis emendatiſſimiſq̃ʒ reperimꝰ codicibus ambiguitatem nõ habent. Et ꝙ in Jtalia cũ heremitis aplicam vitã duxit. Et ꝙ primã et hanc ſcđam regulam ante eiꝰ preſulatuʒ imo nondum clericꝰ Auguſtinꝰ eccleſie doctor ⁊ yponenſis antiſtes compoſuit eaſq̃ʒ ſuis fratribꝰ heremitanis inſcripſit atq̃ʒ tradidit obſeruandas. Continet autẽ hec ſcđa precepta quatuordecim. quoꝝ

Primũ eſt de caritate ſiue de dilectiõe dei ⁊ proximi.

Scđm eſt de modo ⁊ tp̃e orandi.

Tertiũ eſt de audiendis lectionibus.

Quartũ eſt de manuũ operibus.

Quintũ eſt de abdicatione ꝓprietatis

Sextũ eſt de euitãda murmuratione.

Septimũ eſt de obediẽtia patribus et ꝑcipue preposito exhibenda.

Octauum eſt de lectione audienda in menſa.

Nonũ eſt de ſollicitudine prepoſiti.

Decimũ eſt quo tempore concedatur vini vſus.

Vndecimũ eſt de fr̃ibꝰ foras mittẽdis

Duodecimũ ẽ ꝙ nemo extra monaſteriũ manducet abſq̃ʒ precepto.

Tredecimũ eſt de vendẽdis operibus monaſterij. atq̃ʒ emendis rebꝰ oportunis eiuſdẽ.

Quartodecimũ eſt de euitando ocio

ſo verbo.

Primū ergo preceptū eſt de caritate.

Textus Auguſtinus

a Ante omnia fratres cariſſimi dili gatꝛ deus·deinde proximꝰ.

Cōmentum Ambroſius

b Ut enim imago ſuum repreſentat imaginatum.ſic verbum exterius verbi interioris eſt nuncius. Ob eam rem a philoſophoꝝ principe Ariſto tele preclare dictum eſt. Voces ſunt no te earum que ſunt in anima paſſionū·Et Seneca in prouerbijs dicit·imago enim ſermo eſt.qualis vir.talis oratio.quod ꝗꝫ aperte eorū monachoꝝ inſinuauit ora tio·in qua ex alteriꝰ ore ſcintille ignis ar dentis.ex alterius vero euolabant muſce Hinc antiquus ſmo dicit. Qui felle cor habet infectuꝫ.ſpuere dulcia non poteſt. Quare ſane fit vt qualem quiſꝗꝫ hꝫ ani mum.talia enunciet verba. vt ſi bonū bo na.Si econtra malum mala.ſi feruenteꝫ feruentia.ſi frigidum frigida. Si tepidū quoꝗꝫ tepida proferat neceſſe eſt. Sꝫ cū diuꝰ parens noſter Aureliꝰ Auguſtinus fornax extiterit caritatis ipō teſtante.qui in libro cōfeſſionum ait. Vulnerauit cor meum caritas tua domine merito viuēdi precepta ſuis heremitanis tribuēs a cari tatis exorſus eſt mandato dicens. Ante omnia fratres cariſſimi diligatꝛ deus. de inde proximꝰ. Et iure quidem. Quoniaꝫ ſicut caritas omnium eſt regina virtutum omnium abolitio peccatoꝝ. omniuꝫ pre ceptoꝝ finis.omnium deniꝗꝫ bonoꝝ per fectio: ita inter ſuanda precepta ipſa eſt primo anteponenda. Nanꝗꝫ adepta cari tate habemꝰ qꝺ ſatis eſt ad ſaluteꝫ. Ipa ſo ſublata nihil proſunt cetera. Etenim prudentia. Juſticia. Fortitudo. Tempe rantia Fides. Spes.⁊ ſi que ſub his alie ſunt ſine caritate taꝗꝫ cadauera ſūt abſꝗꝫ anima.que figuraꝫ duntaxat hñt huma nam·homines autem ſunt minime. Ca ritatis autem duo ſunt brachia.alterum ꝙ deum.alterꝫ vero ꝙ proximum dilectio ne ꝯplectimur. Nec vnius dilectio abſꝗꝫ alterius amore vera ⁊ perfecta poteſt eſſe caritas. Et iō ꝙ caritatē habere ꝯcupiſcit. vtrūꝗꝫ ſcꝫ deum ⁊ proximum diligat ne ceſſe eſt. Quis ordine quodam.quoniam bonum quanto maius eſt atꝗꝫ preſtanti us.tāto proculdubio eſt amabiliꝰ. Sed cum immortalis ⁊ prepotens deꝰ ſupre mum ſit bonuꝫ. Jure parens noſter ſuos heremitanos alloquēs ait.fratres mei ca riſſimi. Ante omnia a nobis diligatꝛ deꝰ. deinde proximꝰ. Et rationem adiecit.qꝛ iſta precepta ſunt principaliter nobis da ta a mūdi.ſ.ſaluatore ſeruāda ꝙ in euan gelio nō tam doctori legis.ꝗꝫ temptatori callidiſſimo.⁊ nequiſſimoꝝ phariſeorū le gato interroganti.qꝺ eſt mandatuꝫ ma gnū in lege ait. Diliges dñm deum tuuꝫ ex toto corde tuo·in tota anima tua. ⁊ in tota mente tua.hoc eſt maximū ⁊ primuꝫ mandatum. Secunduꝫ autem eſt ſimile huic. Diliges proximū tuū ſicut teipſum Jn his duobus mādatis vniuerſa lex pē det.⁊ prophete. Sequitꝛ

Scōm mādatū de modo ⁊ tpe orandi.

Textus Auguſtinus

Qualiter autem oporteat nos ora re vel pſallere deſcribimꝰ.i.in ma tutinis dicūtꝛ pſalmi octuagita octo cū debitis antiphonis verſibꝰ ⁊ re ſponſorijs. Ad primā ⁊ tertiam dicantur ſui pſalmi:antiphone due. lectiones due Simili modo ad ſextam ⁊ nonam dican tur ſui pſalmi cum debitis reſponſorijs et antiphonis. Hoc idem in veſperis ⁊ cō pletorio ſeruetur. Ad lucernarium auteꝫ pſalmus vnꝰ. Reſponſoriū vnum. Anti phone tres. Lectiones tres.

Cōmentum Ambroſius

Votum parentis noſtri in cōden dis regulis ſtudium fuit ſuā alio rūꝗꝫ ſuorum fratrum mētes a ter renis ſegregare.⁊ ad celeſtia erigere. Jd autem potiſſimum per caritatem ⁊ contē plationem fit.ob eam rem poſtꝗꝫ de cari tate poſuit mandatum. Nunc de oratio ne annectit preceptum. per quam ad dei contemplationē eleuamur dicēs. Qua c

liter autē oporteat nos orare vel pſallere
deſcribimus. vbi primo diligenter anno-
tanduꝫ eſt. Qm̄ dicit q̄liter oporteat nos
orare. ꝙ dei famulus ſaluatoris imitans
veſtigia. qui priꝰ faciebat ⁊ poſtea doce-
bat ⁊ legi ſe ſubiectum eſſe aſſerens nō ve
niſſe ſe ſoluere legē. ſed adimplere confite
batur. non alijs orandi īponebat onꝰ. ⁊ ſe
eximebat. ſꝫ ſe de oratione legi date obno
xium eſſe fatebatur. cū ait. qualiter opor
teat nos orare. ⁊ male legunt illi qui aiūt
Vos qd̄ ⁊ in primo mandato etiam inſi
nuauit cū dixit. ante oīa fratres cariſſimi
diligať deus. deinde proximus. ſ. a nobis.
q꞉ iſta p̄cepta principaliť ſunt nobis da-
ta. ita ꝙ tanq̄ꝫ vnū ex ſuis fratribꝰ ad h̄ ſe
d aſtruit eſſe obligatū. ¶ Scd̄o notandū ē
ꝙ inter orare ⁊ pſallere hoc intereſt. Qm̄
quicūqꝫ pſallit orat. nō aūt econtra. Q̄q̄ꝫ
hore canonice ſine pſalmis ab eccl'ia nō
dicanť. Et qm̄ ſerui dei. ⁊ ad pſalmos et
alias orationes dicendas obliganť. Jō
vtrunqꝫ ⁊ qualiter orare ⁊ q̄liter pſallere
oporteat recte docuit. Forma autē quaꝫ
dedit orandi hec ē. ꝙ in matutinis dican
tur pſalmi. lxxviij. cum debitis antipho
nis verſibꝰ ⁊ reſponſorijs. Ad primā ⁊ ter
tiam ⁊c. ꝓut in textu continetť. alij vo qui
alios numeros habent. nō ad multitudi
nē. ſed ad quotationē ſeu ordinē illos re-
ferūt. vt tertiū. ſexageſimū. ſcd̄m. quintū
octoageſimum. octauū. ⁊ ſic deinceps ve
e lint interp̄tari. ¶ Pro cuiꝰ euidentia ad-
uertendū eſt p̄mo. ꝙ ſi iſte numerus pſal
moꝝ. lectionuꝫ verſuū ⁊ reſponſorioꝝ. in
oībus exemplarijs nō eodem mō reperiť
nō eſt mirum. tū qm̄ facile in numeris cō
tingit error. tū qm̄ cum alijs datꝰ ſit poſt
modū orandi modus nō adhibita eſt di
ligentia in cōſeruanda deſcriptione illa.
Nā in p̄mitiua eccleſia quilibet ꝓut erat
a deo inſpiratꝰ diuerſos pſalmos cū diu̇
ſis antiphonis ⁊ lectionibꝰ in ſuas ora-
tiones eligebat. ꝓut etiam hoc tp̄e in par
tibꝰ vltra montanis extat cōſuetudo. vbi
alia ⁊ alia dioceſis aliud ⁊ aliud tenet of
f ficium. ¶ Secundo eſt diligenter aīad-
uertendum. ꝙ quantūqꝫ tenella eſſet ec-
cleſia ⁊ diuerſimode a diuerſis diceretť of
ficium. ſemper tū ſeptenarium canonica-
rum horarū ſeruauerūt qd̄ ⁊ triplici fece-
runt de cauſa. Cum q꞉ ſanctꝰ Dauid ſe-
ptics in die laudem dicebat deo. Cū q꞉
oratio quam ſaluator noſter dicēdū nos
docuit ſeptem continet petitiones. Cum
deniqꝫ qm̄ redemptor nr̄ chriſtus Jeſus
omnia ſalutis noſtre myſteria in illis ho
ris conſumauit. Nam nocte in numeris
apparentibꝰ ſignis naſcitur. orat. tradiť
⁊ vt latro cum gladijs ⁊ fuſtibus capitur
ac ducitur. omnē exhibet patientiam. gla
dium Petro perhibendo. oſculum iude
proditori dando. eum ⁊ alios hoſtes ſu-
os caritatiue monendo. auriculam abſciſ
ſam ſanando. Voluntarie ſe pati oſten-
dendo. ea que inſtabāt predicendo ad lo
cum proditionis congruum ſe transferen
do. Hoſtibus obuiam procedendo. eos
ſolo verbo ſe tenens proſternēdo. ſeip̄m
eis indicādo. Quid plura. Nocte ipſe q̄
erat via. veritas. ⁊ vita. terre celiqꝫ patra
tor. obprobrijs falſoꝝ teſtium ſaturatur.
alapis a ſeruis ceditur. Et falſus ꝓphe-
ta puerili ludo illuditur ⁊ cōſpuitur. a di
ſcipulis deſeritur. a Petro negatur. ⁊ ꝓ-
tinus oculo miſericordie eum intuetur.
Tandeꝫ nocte corpus eius in ſepulchro
quieſcit. Anima ī inferno alligato ſatha-
na cum deitate parat educendam predā.
Mane quod eſt hora prima in conciliuꝫ
ducitur iudeoꝝ. Falſa contra eum que-
runtur teſtimonia extorta ab eo veritatis
profeſſio iudicatur blaſſemia. falſis opp-
mitur accuſationibus. Pilato tradiť. Et
vt quibuſdam placet ab inferis reſurgit.
Hora tertia accuſatur. Herodi mittiť. ab
ipſo ⁊ ſua cohorte ſpernitur. a quo etiam
illuſus in veſte alba ad examen Pilati re
mittitur. clamoribus iudeorum crucifigi
tur. in pretorio Pilati flagellatur. Spm̄
ſanctum mittit. Hora ſexta iudicatur. cō
dēnatur. cōſpuitur. illuditur. ſpinis coro-
natur. arundine ceditur. crucem ſibi baiu
lans egreditur. felle ⁊ aceto potatur. cum
ſceleratis computatur. blaſſematur. irride
tur. tenebris corporalibꝰ occaſus veri ſo
lis oſtenditur. Hora nona matrem conſo
latur. Clamans ⁊ inuocans patrem mo-
ritur. velum templi ſcinditur. terra moue
tur. petre diuiduntur. Monumenta ape
riuntur. Centurio confitetur. alij ſua pe
ctora tundentes reuertuntur. Hora veſp
tina lācea latere perforato. ex vulnere ſan
guis ⁊ aqua egreditur. Sero qd̄ eſt ho-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ra ꝯpletorij cenā ſ cum aplis cenaꝫ lega
lem. ſacramentalē inſtituit. apl'oꝝ pedes
lauat ⁊ extergit lintheo. aplis predicat. ꝓ
eis p̄rem orat. ad locū proditionis ꝓpe-
rat. triſticiā ſuam manifeſtat diſcipul' tri-
nā orationē emittit. factꝰ in angonia gut
tas ſudoris ſanguinei defluentis in ter-
ram fundit. de cruce deponit̃. aromatibꝰ
ꝯdit̃ inuolutus ſindone. ſepulchꝝ lapide
grandi claudit̃. ſignat̃. cuſtodit̃ atq̃ʒ val
lat̃. Cū igit̃ tot tantaq̃ʒ ſalutis myſteria
deꝰ ⁊ dn̄s noſter Jeſus xp̄s in his ſepteʒ
horis fuerit opatꝰ merito canonicate ⁊ ꝑ
offm̄ ſolemnizate extiterunt. ꝙ aūt ſepteʒ
fuerint dies p̄mi a deo creati. in quibꝰ om
nia fecit. ⁊ in vltimo quieuit. qꝺ ſeptem
ſint macrocoſmi ⁊ microcoſmi. id eſt ma-
ioris ⁊ minoris mundi etates. Septem
ſint planete. Septē candelabra. Septeʒ
prime v̾tutes. Septeʒ pietatis officia. et
alia hmōi ꝑ appropriationem dicta ſunt

g Sed vt dei famulus nullū tp̄s ſine dei
laude ꝑtranſiret preter has cōes ⁊ cano-
nicas horas duas alias ad fundēdas p̄
ces altiſſimo inſtituit. quaꝝ alteraʒ lucer
narium. alteram an̄ ſomnium appellauit
Lucernariū erat prima hora noctis in ſe
ro. qn̄ ꝯmuniter luminaria in domibꝰ ac-
cendunt̃. ita ꝙ ſicut nunc ꝯſuetudo extat
vt pulſet̃ tribꝰ vicibꝰ cāpana ⁊ aue Ma-
ria a fidelibꝰ perſoluat̃. ita ea hora vole
bat ſanctꝰ vir vt fratres in vnum in ora-
torio ꝯuenirent: ⁊ diceret̃ pſalmus vnus
Reſponſorium vnū. Antiphone tres. cū
lectionibꝰ tribus. Hora an̄ ſomnium erat
qn̄ iam facta cena imminebat tp̄s eundi
dormitum: tunc etiā iuſſerat vt ab om̄ibꝰ
in vnum ꝯgregatis certi pſalmi cum qui
buſdam orationibꝰ ſoluerent̃. Hanc ho-
ram p̄terlapſam reſuſcitauimꝰ ⁊ nos i ea
dem beati Auguſtini religione mandaui
mus em̄ vbiq̃ʒ in ordine anteq̄ʒ eat̃ dor-
mitum. Vt in vnū fratres ꝯueniant. ⁊ ꝓ
viuis ⁊ defunctis in primis faciant ſuffra
gia cū pſalmis ⁊ orationibꝰ inſtitut̃. De
inde faciant ꝯfeſſionem. Tertio q̄ preeſt
abſoluat ꝯfitentes. Quarto aqua bn̄dic-
ta fiat aſperſio. Poſtremo bn̄dictionem
recipiant a preſidente ⁊ ſic in nomine do
mini vnuſquiſq̃ʒ intret ſuam cellā vel ad
orandum vel ad dormiendum cum debi-
to ſilentio. Sequitur.

Tertiū mandatū de audiendis lectiōibꝰ.

Textus — Auguſtinꝰ

Et tempore oportuno poſt lucer-
narium omnibus ſedentibus le-
gantur lectiones.

Cōmentum — Ambroſius

h Inter orationem ⁊ lectionem hoc
intereſt. quoniam vt Auguſtinꝰ
in cōmentarijs pſalmoꝝ ait. Ora
tio tua locutio eſt ad deum. lectio locutō
eſt dei ad te. Quando legis deus tibi lo
quitur. quādo oras. tu deo loqueris. per
orationem tuas facis deo petitōnes. per
lectiōes deus te docet. quid ⁊ quomodo
petere debeas. per orationem affectum
tuum reſeras q̄ʒq̄ʒ ille notior ſit ei q̄ʒ tibi
per lectionem voluntateʒ tibi manifeſtat
per lectionem ipſe iubet quid facere debe
as. per orationem eius tu iuſſa comples.
Et quoniam nemo adimplere poteſt que
ignorat. Idcirco dei ſeruo non ſoluʒ opꝰ
eſt orare. ſed etiam lectioni vacare. Et q̄-
niam finis preſtātior eſt his que ſunt ad
finem ⁊ orationis gratia mandat̃ lectio.
Proinde merito primū iuſſit orare. ⁊ po-
ſtea lectiones audire. Debent autem le-
ctiones tempore oportuno audiri. opor-
tunitas autem temporis in preſentiarum
bifariam accipitur. vt ſcilʒ quando tempꝰ
illud iuſtis. maioribus ⁊ neceſſarijs ne-
gocijs non impeditur. Minora eni ſem-
per maioribꝰ cedunt. Rurſus oportunuʒ
tempus ad lectiones audiendas dicimꝰ
non ſolum quando fratres ſoluti ſunt cu
ris. ſed etiā quando ſobriores ſunt. Sed
poſt horam lucernariam. que eſt ante ce-
nam cum iaʒ facta ſit digeſtio. ſobrietatis
tempus eſt. ideo eo tempore congrue le-
ctiones audire fratres iubentur. Sed
quo pacto innuit. cum addit. omnibus ſe
dentibus legantur lectiones. per ſeſſionē
duo indicantur ad lectiones capeſcēdas
oportuna. vtpote quies ⁊ attentio. Nam
ſedēs qui eſcit ⁊ qui quiete fruitur. ſi vult
eſt attentioni idoneus. ideo recte inquit
Ariſtoteles. Sedendo ⁊ quieſcendo ani-
ma fit prudens. aduertendum tamen qꝺ
non tm̄ corporis q̄ʒ mentis opus ē quies

Ideo ꝑ hoc. qđ ait ſedendo. intellexit
quietem corporis. Cum vo addit. ⁊ qui-
eſcendo. intellexit quietem mētis ad quā
velut ad preuiam diſpoſitionem ipſa ſeq̄
tur attentio. ita ꝙ qui vult bene capax eſ
ſe lectionis. motum corporis. fluctuatio
nēq; mentis abijciat. ⁊ attentionem habe
at neceſſe eſt. Sed cum non omni tempo
re idem dicatur officium. quale ⁊ quan-
tum ſingulis menſibus dicendum ſit. ex-
ponit cum dicit.

Textus Auguſtinus

Nocturne autem orationes menſe
nouembri. decembri. ianuario. et
februario. antiphone duodecim.
pſalmi ſex. lectiōes tres. marcio. aprili. ſe-
ptembri. octobri. antiphone decem. pſal-
mi quinq;. lectiones tres. maio. iunio. iu
lio ⁊ auguſto antiphone octo. pſalmi q̄-
tuor. lectiones due.

Cōmentum Ambroſius

k Cum omnia. vt inquit Salomon
tempus habeant. omnia ſunt tē-
pori accōmodāda. Hinc fit vt ec
cleſia libꝝ Geneſeos vno tempore. quan
do ſcilicet creatus eſt mundus alio tem-
pore. ſcilicet quando dominus reſurrexit
actus apoſtolorum ⁊ apocalipſim Johā
nis. alio epiſtolas Pauli. alio parabolas
Salomonis. alio alias partes biblie iu-
xta temporum diſpoſitionem legi prece-
pit. Sic Auguſtinus iuxta menſium pro
prietates ⁊ prolixitatem noctium officiū
ſtatuit eſſe dicendum prout in textu cla-
re patet. Sed quo pacto dicit aliquis cū
Auguſtinus nondum clericus eſſet has
primas duas regulas edidit ⁊ officiū ſic
collegialiter dicendum ſtatuit dicenduꝫ
ꝙ nullus poſſit nouā religionem funda-
re. nec nouas dare regulas. aut nouū of
ficium ſine ſedis apoſtolice auctoritate in
ſtituere. noua eſt lex. nouūq; ius. ſed an-
tea quicūq; animarum habebat curā po
terat illis ritum viuendi dare. At vo ſan-
ctus Auguſtinus curā habebat anima-
rum. receperat enim poteſtatem a ſancto
Ambroſio fratres congregandi. Et ſan-
ctus Simplicianus ſicut ipſe in ſermone
qui incipit. Ut nobis pēr litteras decla-
rauit ſanctus pater Hieronymus teſta-
tur duodecim fratres ſibi donauit. ⁊ alioſ
poſtmodum denuo recepit. Unde in eo
ſermone inquit. perrexi ad virū illū Sim
plicianum deprecans cum fletu ⁊ gemi-
tu. vt mihi quoſdam de ſuis fratribus ſer
uis dei donaret. ⁊ donauit eos mihi pa-
terne. ⁊ quare eos paterne mihi donauit
qꝛ ſciebat me velle monaſteriū in Aphri-
ca edificare. ⁊ aſſumptis mecum Anaſta
ſio. Fabiano. Seuero. Nicolao. Doro-
theo. Yſaac. Nicoſtrato. Paulo. Cyril-
lo. Stephano. Jacobo. ⁊ Uitale paup-
culo. qui pecunie ſacculuꝫ apud Medio
lanum inuenit ⁊ non rapuit. de quo iam
ſermonem fecimus. qꝛ inuenit ⁊ nō rapu
it. nec poſt aurum abire voluit. Iſtis igi
tur mecum aſſumptis imitari cupiebā cū
cariſſimis meis amicꝭ. Enodio. Alippio
⁊ Pontiano. qui diu mecuꝫ fuerunt. ⁊ cū
ceteris duodecim. quos nuper aſſumpſe
ram illos. quorum famam etiam ſanctus
preſbyter Hieronymꝰ mihi deſcripſerat. l
Habens igitur Auguſtinus hos fra-
tres ſub ſe potuit illis regulam dare. ⁊ di
uinum officium dicendum conſcribere. ⁊
q̄uis ita ſit. non tamen horum fratrū he-
remitarū pater dici proprie potuiſſet. ni-
ſi poſtmodum in eorum patrem ab eccle
ſia fuiſſet confirmatus. ſicut de facto exti
tit ceu in noſtro defenſorio diffuſe pro-
bauimus. Sicut nec Franciſcus minoꝝ
Nec Dominicus predicatorū. Nec Be-
nedictus monachorum. q̄uis illos cōgre
gaſſet ⁊ regulam dediſſet. pater dici potu
iſſet. niſi per eccleſiam quiſq; ſue religio-
nis pater confirmatꝰ extitiſſet. Cū qui-
cūq; promouetur ab alio debet ꝓmoueri
⁊ nemo ſeipſum. Unde Petrū. Andreā.
Johannem. ⁊ deniq; Paulum. chriſtus
ad apoſtolatum vocauit. Sequit̄

Quartū preceptum de operibꝰ manuū.

Textus Auguſtinus

Operentur a mane vſq; ad ſextam
⁊ a ſexta vſq; ad nonam vacēt le-
ctioni. ⁊ ad nonā reddāt codices.
⁊ poſtq̄ refecerit ſiue i orto. ſiue vbicūq;
fuerit faciāt opꝰ vſq; ad horā lucernarij.

Cōmentum **Ambroſius**

m Quoniam tempꝰ nobis datum ē.
vt illud totum vel in dei laudem
vel in negocijs pro vita cōſeruan⸗
da expendamus. Ideo vir ſanctus oēm
temporis partem in debita diſtribuit ex⸗
ercitia. Nam a mane vſqꝫ ad horaꝫ ſextā
inquit. manibus operentur. tum pro con
ſeruanda ſanitate. quoniam inquiete
nimia omnia membra fiunt languida.
tum pro neceſſitatibus monaſterij ⁊ fra⸗
trum ſubuentione. tum ꝑ recreanda men
te. Nā ꝗ̄diu anima in ergaſculo corpo⸗
ris manet illius paſſionum eſt particeps.
⁊ ideo vacare contemplationi ſemꝑ non
poteſt quinimo ſi in vita contemplatiua ni
titur. multis temptatiōibus obruitur. q̄s
vt effugere poſſit ſalutiferū remedium eſt
exercitium. propterea Hieronymus mo⸗
net. ſemper aliquid boni operis facito. vt
te dyabolus inueniat occupatum. nō enī
facile capitur a temptatore. qui bono va⸗
cat exercitio. Et addit a ſexta vſqꝫ ad no⸗
nam vacent lectioni. Et ad nonam red⸗
dant codices. Que autem lectiones. qua
rūqꝫ doctrinarum erant ille. Arbitramur
noui ⁊ veteris teſtamenti ⁊ earū nō mo⸗
do diſciplinarum. que ad deuotionē ex⸗
citabant animū. ſed que opus erāt ad di
uinum verbum predicandum ⁊ ad tuen⸗
dam. ⁊ defendendam ꝯtra hereticos chri
ſti fidem. quorum ipſe malleus ⁊ hoſtis
acerrimus factus erat. ⁊ tales quales ipe
erat ſuos cupiebat frēs euaſuros. Reddi⸗
tis autem codicicibus eorū cuſtodi ad re
fectionem accedebant ⁊ quidem famelici
quoniam ocium faſtidium parit. exercitiū
famem. fames autem miromodo dulcia
reddit que faſtidium facit inſipida. qua q̄
dem refectiōe cum gratiarum actione ex
pleta iterum vſqꝫ ad horam lucernarij ex
ercitium ſiue in orto. ſiue vbicunqꝫ opus
erat faciebant. ⁊ eo pacto totam diem in
bonis expendebant operibꝰ. ſciētes ꝙ de
oī tempore amiſſo. erant reddituri rōem.
Perinde beatꝰ Hieroꝰ. ad Demetriadeꝫ
inquit. nihil in ſctō ꝓpoſito ocio deterius
eſt. qꝺ non ſolū non acq̄rit noua. ſed etiā
parta ꝯſumit ſctē vite rō ꝓceſſu gaudet ⁊
creſcit ceſſatione torporis. Sequit̄
Quintū preceptū de abdicatōe ꝓprietat̄

Textus **Auguſtinus**

Nemo ſibi aliq̄d vendicet propriū
ſiue in veſtimēto. ſiue in quacūqꝫ
re. Apl'ica eni vita optamꝰ viuere

Cōmentum **Ambroſius**

Videns dei ſeruꝰ ꝙ graue pecca⸗ n
tū eſt in religioſo ꝓprietas. man
dauit vt ī nulla re aliq̄d ſibi vēdi
cent ꝓprium etiam in veſtimentis. que ſi
bi ad vſum ſunt conceſſa. ac ſi aperte dice
ret. ſi hec que videnť eſſe impartibilia de
bent dici cōmunia. vt dicatur noſtra tuni
ca. noſtra cappa. quāto magis ⁊ alia oīa
que diuidi poſſunt. Et rationem reddit
quare nemo debet ſibi vendicare aliquid
proprium. qꝛ vt inquit. apoſtolica vita vi
uere optamus. Apoſtolica eni vita erat.
vt in actibus ſcribitur apoſtolorū. vt nul
lus diceret aliquid propriū. ſed eſſent eis
omnia cōmunia. ⁊ diſtribueretur vnicui⸗
qꝫ prout cuiqꝫ opus erat. ad hanc auteꝫ
cōmunem vitam ſeruandam caritas que
nō querit que ſua ſunt. nos impellit. Dei
benignitas ſuper iuſtos ⁊ iniuſtos effu⸗
ſa nos concitat. ſaluatoris clementia. qui
non pro nobis tm̄. ſed pro peccatoribus
mori dignatus eſt nos hortatur. Mali⸗
cia item proprietatis ad eam abdicandā
propter quam iudas laqueo ſuſpenſus ē
Anania ⁊ Saphira perierunt. Januariꝰ
damnatus eſt. ⁊ alij innumeri eterno cru
ciantur igne nos mouet. Sequit̄

Sextum preceptū de euitanda murmu⸗
ratione.

Textus **Auguſtinus**

Nemo cum murmure aliquod fa⸗
ciat. vt nō ſimili iudicio murmu⸗
ratorum pereat.

Cōmentū **Ambroſius**

Quare que pro fratribus ⁊ mona o
ſterio facienda ſunt ſine murmu⸗
re fieri debent. ne ſimili iudicio
murmuratorum pereant. Sed quod.
⁊ quale murmuratorum fuerit iudicium.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dicat tibi in primis. Maria ſoror Moy
ſi. que contra eum murmuraſſet. mox per
cuſſa ē lepra. apparēs caro ei⁹ cādēs ſicut
nix. Dicāt tibi filij iſrael. quoꝝ nullus in
repromiſſiōis terram intrare potuit. ꝗ cō
tra deum murmurauerat. Dicāt tibi cho=
re dathan. ⁊ Abyron. ſuoꝝ pedibus diru
ta eſt terra. ⁊ aperiens os ſuū deuorauit
illos cū tabernaculis ſuis ⁊ ſubſtātia eo
rum. Deſcenderūtqꝫ viui in inferno oper
ti humo. et perierūt de medio multitudi
nis. Qm̄ ſteterunt aduerſus Moyſen et
Aaron dicētes. ſufficiat vobis. qꝛ omnis
multitudo ſanctoꝝ eſt. ⁊ in his eſt dn̄s.
Cur eleuamini ſup populū dn̄i. Dicat
tibi Sēnacherib rex Aſirioꝝ. ꝗ murmu=
rans cōtra deum. ipſum arundine a vēto
agitatam appellans percuſſis in ſuis ca=
ſtris ab angelo in vna nocte centū octoa
gintaquinqꝫ milib⁹ armatoꝝ. ⁊ reuerſus
Niniue adoranſqꝫ in tēplo deum ſuum.
Neſdraac ab ei⁹ fuit filius interemptus.
Dicant tandē ⁊ alij innumeri. qui eorum
murmurationib⁹ diuerſis fuerunt penis
affecti. Sequit̄

Septimū p̄ceptum de reddēda ſuperio=
ribus obedientia.

Textus Auguſtinus

Fideliter obediant. hi patrem ſuū
poſt deum honorēt. preposito ſuo
deferant ſicut decet ſanctos.

Cōmentum Ambroſius

p Illi pfecto fideliter obediūt. qui
nō ſolum faciūt qđ eis a ſuperio
re iniūctū eſt. ſed etiā qn̄. quomo
do. ⁊ propter quid demandatū eſt faciūt
in deū totum qđ per eos benefactū eſt re
ferentes. Cum ꝟo ſubdit. Hi patrē ſuum
poſt deum honorēt p̄poſito ſuo ⁊c. per p̄
poſitū intelligit priorē localē. qui fratrum
curā imediate gerit. de quo dixit in tertia
regula. Preposito vr̄o tāqꝫ patri obedia
tur. per p̄rem quē iubet poſt deum hono=
rari illū intelligit. qui oīm vniuerſalē cu=
ram gerit. quem in tertia regula appella=
uit presbyteꝝ. i. ſeniorē nō quidem ab an
nis. ſed a prudētia ⁊ p̄ſidentia. vbi cū di=
xiſſet p̄poſito veſtro tanqꝫ patri obediat̄.
Statim adiecit multo magis p̄bro. qui
oīm veſtrum curam gerit. hic poſt deum
honorandus eſt. Quoniam ſicut maxi=
mus pontifex in toto orbe vicē gerit ſum
mi dei. ita ⁊ generalis in ſua religione nō
ſolum Auguſtini. Benedicti. vel Franciſ
ci vicē gerit. Sed etiam principaliter oī=
potētis dei qui eos miſit ad has religio=
nes inſtituēdas. propter hoc ſaluator in
euangelio ait. Qui recipit prophetam.
ſcilꝫ miſſum in nomine prophete. ſcilicet
mittentis. qui eſt rex ⁊ princeps prophe=
tarum mercedem prophete accipiet. ac ſi
aperte diceret. qui in propheta miſſo ho
norat deum. qui eſt prophetarum inſtitu
tor. a deo mercedem recipiet. Sequit̄

Octauum preceptum de lectione audiē=
da in menſa.

Textus Auguſtinus

Sedentes ad menſam taceāt au=
dientes lectionem.

Cōmentū Ambroſius

Tria ſimul in hoc p̄cepto ſeruan q
da precipiuntur. primum vt ſede
ant ad menſam. propter hoc rep̄=
hendendi ſunt illi. ⁊ ſi moniti non ſe cor=
rexerint caſtigandi ſi bibentes vel come=
dentes ad menſam ſtēt. ⁊ multomagis ꝗ
hincinde comedentes diſcurrūt. Secun
dum eſt vt taceant. Nemo enim in men=
ſa ſine prioris licentia loqui debet. Nāqꝫ
ſummum ſilentium in ea ſeruandum eſt.
Cum propter cōtumelias. murmuratio
nes. tumultus. contentiones. ⁊ vaniloqͣ
euitanda. in que omnia facillime incidūt
comedentes. Cum ne pandantur archa
na. quoniam vt vulgo dici ſolet in men=
ſa ⁊ in aculeo reſerantur occulta. Cū p=
pter honeſtatem ac modeſtiam cuſtodien
dam. cauponum enim ſtipendiarioꝝ ac
lenonum eſt edacitati loquacitatem con
iungere. Cum vt ipſa lectio ſine tumul=
tu audiatur. Tertium eſt vt lectio legatur
ſcilꝫ tamdiu qꝫdiu durat refectio. cui⁹ ra=
tionē in tertia regula poſuit cū dixit. Cū
acceditꝰ ad mēſā donec inde ſurgatꝰ. qđ vo

bis ſm conſuetudinez legit ſine tumultu
ꝛ ꝯtentionibꝰ audite. Ne ſole vobis fau
ces ſumant cibū. ſed ꝛ aures eſuriant dei
verbum. Ita ꝙ ſicut corpori corporalem
ita ꝛ aie ſpiritualem tribuere cibum debe
mus. At vo ſaluberrimꝰ ſuauiſſimꝰ ac io=
cundiſſimꝰ aie cibus. quem eſurit ꝛ appe
tit ipſum eſt verbū dei. Sequitur

Nonū peceptū de ſollicitudine prepoſiti

Textus Auguſtinus

SI autem aliquid opus fuerit p̄=
poſitus eoꝝ ſollicitus ſit.

Cōmentum Ambroſius

NOn ob aliā cām officiales creant
niſi vt ſollicite q̄ ad eoꝝ ſpectant
officium exequant. At enim pre
poſitus talem curā gerit monaſterij. Id
circo ſiue in ſpiritualibꝰ. ſiue in tꝑalibus
aliquid alicui. vel toti monaſterio opus
fuerit. vel ꝑ ſeipſū. vel ꝑ ſuos iferiores of
ficiales iuxta rei exigentiā. aut per aliquē
alium ꝓut expediens videbit facere ſolli=
citꝰ ſit. alioq̄n noſcat ſe de negligentia ſal
tem a deo eſſe puniendū. q̄ ſicut nullū bo
num irremuneratū. ita ꝛ nullum malum
quantūcūqꝫ exiguū relinquit impunituz
mō omne defectū. q̄ ꝓpter ſui euenerit in=
curiam ſibi dignoſcat eſſe imputandum
Sequit

Decimū p̄ceptū eſt de vſu vini ꝯcedēdo.

Textus Auguſtinus

SAbbato ꝛ dn̄ica ſicut conſuetudo
eſt qui volunt vinū accipiant.

Cōmentum Ambroſius

OMnes illi ſcti patres ſummope=
re nitebant carnē domare. vt incē
tiua extinguerent libidinis. ꝛ ſpi
ritui eſſet ſubiecta. ꝛ precipue. abſtinentia
eſce ꝛ potꝰ vini. qm̄ in illo vt ꝓpheta inq̄t
multū cōſiſtit luxuria. ꝓpterea vir ſanctꝰ
Augꝰ. ſuoꝝ fratrum collegio. vt illoꝝ pri
ſcoꝝ patrum imitarent exemplū. vinū in
terdixit preterqꝫ in magnis ſolēnitatibꝰ ꝛ
in diebꝰ dn̄icis ꝛ ſabbatis in quibꝰ illud
ſumere volentibꝰ ꝯceſſit. Sed pleriqꝫ oēs
illiꝰ potum tm̄ abhorrebāt vt nūqꝫ q̄uis
de cauſa ipſum auderent accipe. vn̄ in ſer
mone ad clericos yponenſes eos obiur
gans ait. ꝑgite ad fratres meos. ꝛ diſcite
ab eis. q꞉ mites ſūt ꝛ humiles corde. pau
peres ſpiritu. ꝛ filij obediētie egredimini
foras. ꝛ q̄d eſtis vos. ꝛ quid ipſi ſint cōſi=
derare vos volo. Nūquid ꝛ vos eſtis q̄=
les ipſi ſunt. O vtinā tales eſſetis quales
ipſi ſunt. vos eni voratores eſtis. ꝛ ipſi ſū
me ſobrietat. Vos diſcurſores ciuitatū.
ꝛ ipſi viſus hoim fugiunt. Vos impudi
ci. ꝛ ipſi caſti. Vos deriſores. ꝛ ipſi feruē
tiſſimi oratores. Vos pellibꝰ cuniculoꝝ
vel varioꝝ ornati iacetis. ꝛ ipſi ouino co
lore nigerrimo aſperrimoqꝫ ſunt induti.
Vos delicate paſci ſūme curatis carnes
varias affectātes. Et ipſi poſtqꝫ heremū
intrauerūt. nūqꝫ carnes ſumpſerūt. Vos
vina electa ſpeciebuſqꝫ inebriata q̄ritis.
ꝛ ipſi ſꝑ puſillū aque recipiunt. Ecce q̄n
ta illoꝝ fratrū erat abſtinētia ꝛ ꝑcitas bi=
bendi ꝙ nō ſolū nō bibebāt vinū ſꝫ aquā
in exigua capiebāt mēſura. ꝛ merito q̄dē.
qm̄ abundantia panis ꝛ aque peſſunde=
dit ſogdomam. Sequit

Undecimū mādatū de fribꝰ foras mittē
dis.

Textus Auguſtinꝰ

SI opꝰ fuerit ad aliquā neceſſita=
tem mitti. duo eant.

Cōmentum Ambroſius

DUo ſcz ad pauciores eant. ꝑinde
in tertia regula dicit. nec eant ad
balnea ſiue q̄cūqꝫ ire neceſſe fue=
rit minꝰ qꝫ duo vel tres. ꝛ nō vagādi gra
tia more circumcillionū eant. ſed cū opꝰ
fuerit ad aliquam neceſſitatez vel pro bo
no publico monaſterij. vel pro aliqua ne
ceſſitudine alicuiꝰ ex fratribus mitti. mīq̄t
enim mitti. quoniam non niſi miſſi a ſu=
periore fratres extra monaſterium ire de=
bent. ꝛ cum quibus prepoſitus iuſſerit ꝓ
ficiſci tenent. tum vt ꝓpria ſicut religio=
ſos decet abdicetur volūtas. tū vt ꝯgrua

⁊ conueniens conſignet ſocietas. Cū et
prepoſitus tam monaſterij ꝙ fratrum fa-
cilius commodiuſqꝫ oportunitati poſ-
ſit occurrere. ſoli autē incedere nullatenꝰ
fratres debent. tum qm̄ ve ſoli. qm̄ ſicut
ſcriptum eſt. ſi ceciderit nō habet ſubleuā
tē. tum cauſa cōis recreationis habende.
qm̄ nulla ſine ſocio iocunda eſt poſſeſſio
Cum vt alter de alteriꝰ moribꝰ poſſit red
dere teſtimoniū. Cum deniqꝫ cā euitan-
de murmurationis ſecularium. quorū ſem
per fuit conſuetudo religioſis ſolis ince-
dentibꝰ detrahere. Sequitur

Duodecimū mandatum de non mandu-
cādo extra monaſteriū.

Textus — Auguſtinus

Nemo extra monaſteriū ſine pre-
cepto manducet neqꝫ bibat. Nō
enī hoc ad diſciplinā pertinet mo
naſterij.

Cōmentum — Ambroſius

Ad diſciplinā enim mōaſterij ſpe-
ctat. vt in inceſſu. ſtatu ⁊ i oībus
motibus veſtris. ꝙ ad moduꝫ in
tertia regula dicit. nihil fiat ꝙ cuiuſqꝫ of
fendat aſpectum. Offenditur autem ple-
rūqꝫ in manducando ⁊ bibēdo ſeculariuꝫ
aſpectus. qm̄ nūqꝫ ita parce cibum potū
qꝫ ſumere religioſi poſſunt qn ab eis iudi
centur. aut ꝙ nimis auide. aut ꝙ ſuperflue.
aut ꝙ īmunde ſumpſerint. ⁊ nōnūqꝫ mo
deſtiam vertūt in hypocriſim dicētes. co
rā nobis volūt ſobrij apperere. in mona-
ſterio autem deuorāt ſicut lupi rapaces.
Si autem contingat ꝙ frēs vel propter
pluuiam. vel propter negociorū īminctiā.
extra horam prandij vel cene notabiliter
preter lapſam foris detineantur ⁊ comede-
rint preſertim ſi debiles fuerint. huiꝰ man
dati vt arbitror. trāſgreſſores nō fiunt dū
modo ſilentiū. benedictionem. et alias or
dinis cerimōias. quoad fieri poſſit. obſer
uent ſcientes iuxta aplm̄ ſcribentē ad Ro
manos. ꝙ nō eſt regnū dei eſca ⁊ potus.
ſed iuſticia ⁊ pax ⁊ gaudiū in ſpirituſctō.
Qui enī in hoc ſeruit chriſto. placet deo.
⁊ probatus eſt hoībus. Itaqꝫ que pacis
ſunt ſectemur. ⁊ que edificationis ſunt in
uicem cuſtodiamꝰ. Nolite propter eſcam
deſtruere opꝰ dei. Omnia quidē ſunt mū
da. ſed malum eſt homini qui per offen-
diculum manducat. Bonū eſt non man-
ducare carnem. ⁊ nō bibere vinū. neqꝫ in
quo frater tuus offenditur. aut ſcandaliza
tur. aut infirmatur. Sequitur

Tertiūdecimū mandatuꝫ de vendendis
⁊ emendis rebus.

Textus — Auguſtinus

Si opa monaſterij mittantur frēs
vendere. ſollicite caueāt. ne qd fa
ciant ꝯ preceptū ſcietes qm̄ exar
cebant dn̄m in ſctis ſuis. Si aliqd emant
ad neceſſitatē monaſterij. ſollicite ⁊ fide-
liter. vt ſerui dei agant.

Cōmentū — Ambroſius

Sancti illi patres tum vt ociū eui
tarent. qn nihil in famulis dei pe-
riculoſiꝰ. Tum pro victu ⁊ veſti-
tu habendo. Tum vt apoſtolum Paulū
imitarentur. qui vltra predicationem no-
cte ⁊ die manibus operabatur. ne popu-
lis quibus predicabat. fieret oneroſus in
hortorū cultura. ⁊ in alijs artibus. que ſi-
ne peccato ſcandalo ⁊ offendiculo in he-
remo fieri poterant laborabant. ⁊ olera ⁊
alia que inde naſcuntur. ⁊ ciſtellas ⁊ ſpor
tulas ⁊ alia huiuſmodi. que ſine infamie
⁊ peccati labe faciebāt. vendere mittebāt.
⁊ quoniam in vendendo emendoqꝫ mul
ta ſolent cōmitti peccata. vel in quantita
te vel in qualitate rerum. vel etiā in actu
ipſo nūc mendacia dicēdo. nūc plꝰ vendē
do aut minꝰ emendo. ꝙ ſint ipſarū rerū va
lores. iō ait. ſollicite caueāt ne qd faciāt ꝯ
pceptū. Preceptū enī eſt. vt nulla ope vel
vbo in emendis vendēdiſqꝫ rebꝰ fraus fi
at atqꝫ deceptio. ſcientes qm̄ exarcebant
dn̄m in ſctis ſuis. Exacerbare enī exaſpe
rare eſt. Exaſpare aūt quempiā ē ipſū nō
mō ad rigorē iuſticie. ſed ad crudelitatē in
ducere. Deꝰ ergo exarcebatur in ſanctis ſu-
is. qn̄ p falſos miſtros ſcōrū miſteria male
⁊ iniuſte miniſtrantur. igitur ſtudeant mi-
niſtri eorum miniſterium fideliter ⁊ iuſte

executioni demandare. ⁊ in omnib⁹ ſol⸗
licite ⁊ fideliter . tam in vendendis q̄ȝ in
emendis ad neceſſitatem monaſterij ſpe⸗
ctantibus vt ſeruos dei decet perageret .
Sequit̄
Quartūdecimum mandatū de euitan⸗
do ocioſo verbo.

Textus Auguſtinus

O Cioſum verbū apud illos nō ſit.
Mane ad opera ſua ſedeāt poſt
orationeȝ tertie eant ad opa ſua.
non ſtantes fabulas contexant. niſi forte
aliquid ſit ꝓ vtilitate anime ſedentes ad
opa taceant. niſi vt neceſſitas operū exi⸗
geret. vt loquat̄ quis.

Cōmentum Ambroſius

y O Cioſum verbū vanū eſt verbum.
vanū verbum vane conſciētie eſt
iudex. nec abſqȝ iudicio erit. q̄ il⸗
lud ꝓtulerit. qr ab oī ſtatu rectitudinis de
periunt. qui ꝑ verba vana dilabunt̄. pro⸗
pterea inq̄t Apl's. Colloquia mala cor⸗
rumpunt bonos mores . Et ideo nō ſolū
apud illos. ſ. qui emunt ⁊ vendūt. Ocio⸗
ſum verbū eſſe nō debet. ſed nec apud ali
os quoſcūqȝ. Alliga igit̄. vt diu⁹ antiſtes
Ambroſi⁹ ait. Sermonē tuum ne luxuri
et. ne laſciuiat. ne multiloq̄o peccata ſibi
colligat ſit reſtrictior. et ripis cohercea t̄.
cito lutū colligit. amnis exundās. Iugū
ſit verbis tuis . ⁊ ſtatera atqȝ menſura vt
ſit grauitas in ſenſu. in ſermone pondus
atqȝ in v̄bis modus ſcito ſicut ſcriptū eſt
ꝙ mors ⁊ vita in ptāte lingue. mors autē
q̄ per linguā ingreditur. per has vias ſer
pit. ſi videlȝ falſum. turpit̄. ꝓcaciter inde⸗
uote. ⁊ non oportune loq̄ris. igit̄ hec tibi
caue. vt in te ocioſū nō reprehendat̄ ver⸗
bū. Adiecit ſubinde in maiorē ſuperiorū
declarationē. q̄s conditiōes ſeruare debe
ant in opib⁹ faciendis. ſ. ꝙ nō ſtantes fa
bulas ↄtexant. ſed ſedētes taceant. niſi for
te vel pro vtilitate aīe. vel ꝙ operꝫ neceſſi
tas illud exigat. vt q̄s loquat̄ ⁊ hoc qui⸗
dē vbiqȝ ⁊ ſp. ⁊ apud q̄ſcunqȝ ab eis mo⸗
deſtia, ⁊ ſctimonia ſeruet̄. ;

Textus Auguſtinus

S I q̄s autē non oī virtute adiuuā
te miſcdia dei hec conat⁹ fuerit ī
plere. ſed ↄtumaci aīo deſpexerit.
ſet̄ atqȝ iterꝫ cōmonit⁹. ſi non emendaue⸗
rit. ſciat ſe ſubiacere diſcipline mōaſterij.
ſicut oportet . Si autem talis fuerit etas
ipſi⁹ vapulabit. hec autē in noīe xp̄i fide⸗
liter ⁊ pie obſeruantes. ⁊ vos ꝓficietis. et
nobis non ꝑua leticia erit de vīa ſalute. h̄
ſunt q̄ obſeruetis p̄cipim⁹ in monaſterio
ↄſtituti.

Cōmentū Ambroſius

N Ihil ꝓfecto ↄdere leges prodeſſet 3
niſi ille obſeruarent̄. nihil p̄cepta
dare. niſi executiōi mādarent̄. Ad
v̄o ob implēda exequēdaqȝ mādata duo
ſunt p̄cipua incitamēta. timor. ſ. pene ⁊ p̄
mij atqȝ mercedis expectatio. altero trāſ⸗
greſſor afficit̄. altero fidelis obſeruator le
tat̄. Et qm̄ ex tiore ad amorē ꝓficiſcimur.
Idcirco parens ⁊ preceptor nr̄ vtrūqȝ po
nēs primū antepoſuit dicens. ſi q̄s autēȝ
nō oī virtute. adiuuāte miſcdia dei h̄ co⸗
nat⁹ fuerit adiplere. ſed ↄtumaci aīo de⸗
ſpexerit ⁊ reliqua q̄ ſubdit vſqȝ ad ꝑticu⸗
lā illā. hec autē in noīe xp̄i fideliter ⁊c̄. vbi
alterꝫ adiecit. Quoad primam lr̄am ait ī
primis. Si q̄s non oī virtute. i. tot' viri⸗
bus appoſitis. ⁊ rurſus oī virtute. tam. ſ.
morali q̄ȝ theologali adiuncta. qm̄ ſicut q̄
vni⁹ mandati fuerit trāſgreſſor fact⁹ ē oīm
re⁹. Ita ⁊ hec p̄cepta q̄ ſine alijs virtutib⁹
ſeruauerit trāſgreſſoris eorꝫ penas nō ef⸗
fugiet. Scd̄o ait adiuuante miſcdia dei .
vt intelligam⁹. ꝙ q̄ȝq̄ȝ oēs vires nr̄as in
his p̄ceptis exequēdis adhibeam⁹ . nihil
tn̄ ſine dīne miſcdie adiutorio facim⁹. qm̄
vt ait Apl's. nō eſt volētis velle. nec currē
tis currere. ſed dei miſerētis. ipſa etiā veri
tate teſtāte. que apte locuta eſt dicēs. Si
ne me nihil poteſtis facere. Tertio ait. ſȝ
ↄtumaci aīo deſpexerit. Cōtumax enī 2
q̄s reddit̄ multifariā. Primo q̄dē qn̄ per⸗
emptorie citat⁹ venire contemnit. Scd̄o
qn̄ malicioſe ſe occultat. Tertio qn̄ impe
dit ne citatio ad eū ꝑuenire poſſit. Quar
to qn̄ citat⁹ ad iudiciū venit. ſed iuri pare
re nō vult. Poſtremo qn̄ offenſa ē manife
ſta ⁊ iuſſus a iudice non vult emendare .
Quouis modo ↄtumax accipiat̄ ꝑ inobe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

dientiam ⁊ rebellionē fit cōtumax. igit̃ il⸗
le deſpicit mandata aīo ꝯtumaci. qui non
tā̄q̄ȝ ignarus ⁊ impotēs. ſed inobediens
⁊ rebellis mādata adimplere contēnit. ħ
ſi ſemel atq̄ȝ iterū cōmonit⁹. Si nō emen
dauerit. ſciat ſe ſubiicere diſcipline mona⸗
a ſterij. ¶ Monaſterij vero diſciplina ſcḋm di
uerſa ſtatuta diuerſa eſt. Alia enī eſt car⸗
ceratio. alia ē ieiuniū. alia in nuda terra
ſeſſio alia cenſura eccleſiaſtica. alia fuſti⸗
gatio ad q̄s. vel aliquarū iſtarum vel alia
rum ſi plures fuerint ꝓut oportet maiori.
ſcȝ vel minori trāſgreſſiōe. in obedientia.
rebellione. ⁊ qualitate ꝑſone penſata de⸗
linquens dānet̃. ita vt ſi talis fuerit etas
ipſi⁹. i. vt nō ſit ſenio confect⁹. vapulabit
.i. fuſtigari cū pſalmo debet. Demū ſub⸗
nectit alterū dicens. hec autē in nomine
xp̄i fideliter. ⁊ pie obſeruantes. ⁊ vos ꝑfi
cietis. Et nobis non parua leticia erit de
veſtra ſalute. ac ſi diceret. qui hec que pre
cipim⁹ in monaſterio ſeruabūt duo facie⸗
ent vnum ſibi. ſ. in virtute ⁊ diuine gratia
ꝓficientes. Alterū mihi Augu. de eorum
ſalute leticiā dantes. qm̄ gloria patris eſt
fili⁹ ſapiēs. Ille enī ver⁹ ē ſapiens q̄ deū
cog̊ſcit ⁊ amat. ⁊ ille ver⁹ ē amator. q̄ illi⁹
mandatorū fidelis eſt obſeruator. fit ita⸗
q̄ȝ ꝙ magna fuit leticia. Auguſtin⁹ de ſu
is fratribus affect⁹. qñ illos vidit ſua ob
ſeruare mandata. Poſtremo eſt adnotā
dum. ꝙ primū mādatū. ſ. ante omnia fra⸗
tres cariſſimi diligat̃ deus. deinde proxi
mus. a noſtris fratrib⁹ in memoriam hui⁹
regule adiunctū eſt in exordium tertie ⁊
hec vltima clauſula. vtpote hec ſunt. que
precipim⁹ in monaſterio cōſtituti ponit̃ ꝓ
exordio ab Hugone de ſctō victore. q̄q̄ȝ
nos in vetuſtiſſimis atq̄ȝ emendatiſſimis
exemplarijs illam in rubricā inuenerim⁹
preſcriptam quib⁹ proculdubio trāſigit̃
vt vtraq̄ȝ fuit ab Auguſtino cōpoſita. q̄⸗
rum hanc ſolis ſuis fratrib⁹ heremitanis
tertiam heremitanis ⁊ canonicis voluit
eſſe cōem ad laudem dei. ⁊ noſtrarū ani⸗
marum ſalutem. Amen.
b ¶ Vnū preterea nō ē omittendum. ꝙ cū
in noſtro exordio hui⁹ interpretationis.
ac in noſtro defenſorio in ambiguū du⸗
ceremus. quo in loco Auguſtin⁹ hanc ſe⸗
cundā regulā ediderit. dicētes id clare ad
hūcvſq̄ȝ diē cōpertū nō haberem⁹. Volē

tes poſtea primā regulam interp̄tari. di⸗
ligenter hui⁹ ſacratiſſimi doctoris dicta
inueſtigauim⁹. ⁊ libros multos ac etiā ſer
mones legendo. incidit in man⁹ noſtras
in vetuſtiſſimo codice ſermo q̄dam de mo
ribus ⁊ vita clericorū. qui incipit. Nolite
arbitrari fratres cariſſimi. ꝙ alienū ſum⸗
pſerim exordiū. in quo de his regulis ex
preſſam faciens mentionem. eas in mon
te Piſano ꝯdidiſſe aſtruxit dicens. Tria
enim p̄cipue ad vos preſbyteros ſpectāt.
forma viuēdi. ordo miniſtrandi. ⁊ mod⁹
iudicandi. de forma viuendi habetis re⸗
gulam. quam in monte Piſano. ꝓut po
tuimus fratrib⁹ noſtris primo diligenter
condidimus iuxta apoſtolicā formā ibi⸗
dem vt ⁊ vos noſtis docemur. Quomo⸗
do deus ⁊ proximus diligat̃. Quib⁹ ho⸗
ris ⁊ temporib⁹ pſallere ⁊ orare ⁊ manib⁹
operari debem⁹. Et quomodo vnū ſenti⸗
re. ⁊ omnia ſimul poſſidere in dn̄o. Vbi
q̄uis vnā ſolum dicat tn̄ de vtriuſq̄ȝ ex⸗
ordio aliquid ponit. Nam a principio vſ
q̄ȝ ad clauſulam iſtā excluſiue ⁊ q̄ūo vnū
ſentire. Id totū ad ſcḋam regulā ſpectat
Id aūt ⁊ quomodo vnū ſentire. ⁊ oīa ſīt
poſſidere in dn̄o prima regula continet.
ſed quenam ſit cauſa. ꝙ in ſingulari regu
la nominet quā in monte Piſano edidit.
ſi due ſunt quas ibidem compoſuit. Dici
mus vt cōmuniter aiunt. ⁊ res cōſtat. ꝙ
ſicut tertia eſt ſupplementum ſecunde. ita
⁊ ſecunda eſt ſupplementū prime. Nā in
prima preceptum caritatis ⁊ de mō oran
di omiſerat. quod in ſecunda poſuit. ⁊ iō
ambas ſimul vnam appellat. Et hec pro
culdubio ratio eſt. quare tertia eſt canoni
zata ⁊ nō prima nec ſcḋa. quoniā hec ter⸗
tia tā̄q̄ȝ perfectior. cōpletior ⁊ diſcretior.
⁊ humane fragilitati coaptabilior aliarū
eſt complementum. Deo gratias. Amen.